

KÜRESELLEŞEN YENİ DÜNYA DÜZENİNDE DEVLET YÖNETİMİ: AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE* GOVERNMENT IN THE GLOBALIZING NEW WORLD ORDER: THE EUROPEAN UNION AND TURKEY

Konur Alp DEMİR**

Öz

Küreselleşme kavramı, dünya düzeninin yeniden kurgulanması aşamasında ulus devletin tek öznellikten çok öznel bir yapıya geçiş yapmasını anlatan bir içeriğe sahiptir. Küreselleşme, aynı zamanda, tek bir boyuttan değerlendirilemeyecek kadar geniş açılım alanları bulunan bir düşünce sistemidir. Bu açıdan değerlendirildiği takdirde küreselleşme, siyaset biliminden uluslararası ilişkilere, hukuktan kamu yönetimine, sosyolojiden ekonomiye kadar farklı alanların inceleme konusu olmuş, dönüşümlerine aracılık etmiştir. Küreselleşme, değişimci ruhunu kıtalara yayarak ulus devletin, uluslararası devlet olabilmek amacıyla hizmet eden bütünleşme idealinin tetikleyici unsuru olmaya başlamıştır. Bu bağlamda, teklikten bütünlüğe geçen Avrupa devletlerinin küreselleşme süreci içerisinde tekrardan tek olmak düşüncesi içerisine girip girmeyeceklerini, birlikliğin dağılma sürecinin başlayıp başlamayacağını ve kendi öznesini kaybetmek istemeyen Türkiye'nin Avrupa'daki yerini tartışmak gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, karşılaştırmalı bir inceleme üzerinden kavramsal tartışmalar yaparak Avrupa'nın birliğini, Avrupa Birliği'nden ayrılarak tek olmak isteyen İngiltere'nin gerekçelerini ve Türkiye'nin hem Avrupalı olmak hem de kendi öz çizgisinden ayrılmak istemeyen tavırlarını değerlendirmektir. Bu çalışmadan beklenen nihai sonuç, Avrupa'nın birlik düşüncesinin dağılma sürecine girip girmediğini, Avrupa Birliği'nden çıkarların etkilerinin küresel siyaset açısından ne gibi sonuçlar ortaya çıkartabileceğini, Avrupa'nın geleceğini ve Türkiye'nin bu alandaki konumunu tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Küresel Siyaset, Avrupa Birliği, BREXIT, Türkiye.

JEL Kodları: F50, F51, F53.

Abstract

The term of globalisation introduces the content of the process of building up a new world order that the nation states switch from a singular subjectivity to the multi subjectivities. In the other hand, globalisation is a thought system that has so wide expansion areas that it can't be evaluated from a single aspect. In case it is evaluated from that aspect, globalisation has been a subject of study for several courses from political sciences to international relations, from law to public administration, or sociology to economy, and mediated on their conversions. Globalisation has begun to be the triggering element of the union idea of nation states' purpose to become international states by spreading its mutational spirit to the continents. In this regard, it is necessary to discuss if the European states which switch to the combinability from individuality would consider singularity again during the process of globalisation, if the process of fragmentation would get started, or what is the part of Turkey that doesn't want to lose its individualism, in Europe. The purpose of this study is to evaluate the unity of Europe, the reasons of the country/countries which want to leave the European Union and be on their own, and the attitude of Turkey that wants to be European as well as doesn't want to leave its own roots, by comparative examinations and conceptual discussions. The ultimate result that is expected from this study is to discuss if Europe's idea of unity has entered into the process of fragmentation, what kind of results would be expected to come out for the global diplomacy over the influences of leaving European Union, what is the future of Europe, and what is Turkey's position in this matter.

Keywords: Globalisation, Global Diplomacy, European Union, BREXIT, Turkey.

JEL Codes: F50, F51, F53.

1.GİRİŞ

Küreselleşme, dünyanın düşünüldüğü kadar geniş olmadığını anlatan bir niteliğe sahiptir. Eski çağlarda buharlı gemiler, trenler, ilkel otomobiller, telgraf ve diğer ilk buluşlar insanlara varmak istedikleri hedef(ler) konusunda aracılık yaparken, günümüzde, görevleri aynı olmakla birlikte daha fazla gelişmiş teknolojiler, nükleer gemiler, internet, hızlı trenler, akıllı otomobiller ve diğer icatlar yol gösterici olmaya devam etmektedirler. Küreselleşme kimi çevreler tarafından ekonomi, siyaset, teknoloji ve kültür alanları başta olmak üzere tek bir konu üzerinden ve yalnızca tek bir boyuttan değerlendirilirken, konuya biraz daha geniş bir çerçeveden bakan çevreler bütün unsurları birleştirerek büyük resmi görmektedirler (Taslaman, 2011, 17).

Küreselleşme, düşünüldüğünün aksine, dünya küresini tanımlamamaktadır. Küreselleşmenin ana hedefinde özel unsurlar bulunmaktadır. Detaylandırarak ifade etmek gerekirse küreselleşme, dünya küresi

* Bu makale, 12-17 Eylül 2017 Tarihinde Kosova-Priştine'de Düzenlenen I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi'nde "The European Union And Turkey In The Globalizing New World Order" Başlığı ile İngilizce Olarak Sunulan ve Bildiri Kitabına İngilizce Olarak Basılan Bildirinin Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Türkçe Halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, konuralpdemir@yahoo.com.tr

üzerinde yaşayan canlıların ve meydana gelen olayların kültürel, ekonomik, siyasi, yönetsel ve düşünsel konulardaki etkilerine, bu etkilerin sonuçlarına ve bu sonuçların da dönüşümlerine atıf yapmaktadır (Talas, 2008, 10-11).

Küreselleşen dünyanın kurumsallaşmış şekline Avrupa Birliği örneğinde rastlanılmaktadır. Küreselleşmenin getirmiş olduğu üstün rekabet yeterliliğine sahip olmak zorunluluğu karşısında yetersiz kalan ulus devletler, bölgesel bütünleşmenin önemini iyi bir biçimde kavramışlardır (Balkır, 2006, 28). Bölgesel bütünleşmenin nihai hedefinde aynı coğrafya üzerinde konumlanmış ulusal ekonomilerin bir bütün haline gelmesi isteği yer almaktadır. Bir diğer ifade ile ortak bir coğrafyayı paylaşan devletlerin ekonomilerini, ticaret sahalarını, üretim güçlerini ve aşamalarını, siyasi, askeri ve stratejik olanaklarını bir araya getirerek olduğundan daha güçlü bir sistem yaratmak istekleri bölgesel bütünleşme kavramının ruhunu oluşturmaktadır. Bu ruhun vücut bulmuş güzel bir örneğini de Avrupa Birliği oluşturmaktadır (Yüksel, 2000, 79-80).

Bu çalışma temel olarak üç ana kurgu üzerinden şekillendirilmektedir. Birincisi, küreselleşme kavramının yönlendiriciliği bağlamında dünya genelinde yaşanan küresel birleşme, küresel ayrılık ve yeni dünya düzeni tartışılacaktır. İkincisi, ulus devletin küreselleşme ekseninde yıprandığı tezinden hareketle uluslararası devlet anlayışı gündeme taşınacak, ulus devletlerin birbirleri ile kapalı ilişkilerinin ve mesafeli duruşlarının anlatıldığı küreselleşme kavramına değinilecek ve Avrupa ideali kavramsal bir yaklaşımdan ziyade tartışmalı bir bakış açısı ile değerlendirmeye alınacaktır. Çalışmanın nihai ve üçüncü aşamasında ise Türkiye'nin Avrupa geleceğindeki konumu, Avrupa Birliği'nin birleşik Avrupa ideali kurgusundaki rolü, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkış macerası, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik rüyası ve Avrupa Birliği'nin geleceği tartışma konusu yapılacaktır.

2. KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme, artan bir biçimde, birbirine bağlantılı olmayı ifade eden bir kavramdır. Bu kavramın kurgusuna göre dünyanın olası bir yerinde ortaya çıkan bir olay veya gelişme dünyanın geri kalanını da etkilemektedir. Bir zincirleme reaksiyon başlatarak sıra ile dünyanın her yanına dağılabilen bir olaylar dizgesinin ana kurgusunu yapan küreselleşme, dünyayı tek bir mekân haline dönüştürmektedir (Tiplady, 2003, 2). Ancak, küreselleşme yalnızca sosyal ilişkiler ve faaliyetler olarak tanımlanamamaktadır. Dönüşümcü yazarların tanımları üzerinden hareketle küreselleşme, ekonomi, siyasi, askeri ve kültürel güçlerin mekânsal ölçekte yeniden yapılanmasını tarif eden bir kurguya sahiptir. Bu sebepten dolayı küreselleşme, sosyal örgütlenmeler ölçeğinde değişimlerin yaşandığı ve dünyanın önemli bölge ve kıtaları boyunca güç ilişkilerinin uzandığı son nokta şeklinde algılanmaktadır. Küreselleşme, dünyanın olası bir yerinde yaşanan bir gelişmenin başka uzak bir yerde etkilerinin hissedildiği ve sosyal yaşamı değiştirdiği bir düzenin tanımsal terimini oluşturmaktadır (Perraton, 2003, 39).

Küreselleşmenin devingen karakterinin bir sonucu olarak dünya üzerinde bir değişim döngüsü yaratılmıştır. Bu döngü sonucunda dünya genelinde "sermaye, mallar, hizmetler, işgücü, bilgi, fikirler, suçlar, kültürel tadlar, değerler, modalar, sosyal hareketler ve hatta sosyal sorunlar" sınır tanımadan dolaşmaya, dolaşırken de birbirlerini tetikleyerek evrimleşmeye başlamışlardır. Bu süreç sonucunda sınırlar kalkmış ve küresel ilişkiler yoğunlaşmıştır (Özdemir, 2007, 218).

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde hazırlanmış olduğu raporda küreselleşme bir özümseme yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Buna göre küreselleşmenin kurgusu "'... uluslar, toplumlar ve yerel gruplar arası karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanması'" üzerine inşa edilmiştir. Bu sayede toplumsal ilişkiler farklılaşmakta, mekân kavramı ortadan kalkmakta ve yaşantılar derinlik kazanmaktadır (DPT, 2000, 1).

Bir derinleşme, yoğunlaşma ve evrimleşme hareketi olan, aynı zamanda küresel iletişim ve dönüşüm üzerinden anlatılmaya çalışılan küreselleşme "ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmasını" tarif etmektedir (DPT, 2000, 3; Özdemir, 2007, 220).

3. KÜRESELLEŞMENİN SEBEPLERİ VE GELECEĞİ

Küreselleşme son dönemlerde eylem ve düşünce sistemi olarak hızlı bir tanınırlık süreci içerisine girmiştir. Küreselleşmenin tanınırlığında yaşanan bu artışın sebebi nedir? Bu artışın sebebini tek bir etken üzerinden açıklamak yanlış anlamlandırmalara sebebiyet verebilecektir. Yaşadığımız yüzyıl içerisinde teknolojinin hızlı bir biçimde gelişmesi yeni imkânların yaratılmasına sebep olmuştur. Ulaşım alanında gerçekleştirilen yenilikler sayesinde çok uzak mesafeler, ışık hızında olmasa da, 24 saat içerisinde aşılabılır bir hale gelmiştir. Kelimeler, elektronik posta ve internet sayesinde saniyeler içerisinde dünyanın en uzak ucuna kadar gidebilmektedirler. Ekonomik faktörler, teknolojinin yaratmış olduğu imkânlardan sonuna

kadar faydalanabilmektedirler. Şirketler, kendilerine yeni ve verimli pazarlar bulmakta sıkıntı çekmemekte ve ürettikleri mallarını dünyanın her yerinde yüksek kârlarla pazarlayabilmektedirler (Tiplady, 2003, 2-3).

Bu gelişmelerin tarihsel açıdan en yakın başlangıç noktası da günümüzden yaklaşık 30 yıl öncesine dayanmaktadır. 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başında Doğu Avrupa'da ve Sovyetler Birliği'nde komünizmin çökmesi ile Soğuk Savaş olarak adlandırılan yeni bir döneme girilmiştir. Bu yeni dönem iki kutuplu dünya düzeninin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dönemin bazı eleştirmenleri Berlin Duvarı'nın yıkılması ile birlikte "duvarsız bir dünya" düzeni içerisine girildiğini ifade etmişlerdir. Tablonun bütününe bakıldığında küreselleşmeyi tetikleyebilecek tek bir etkenin olmadığı görülecektir. Çünkü küreselleşme, birden çok etkenin sonuçları ile birlikte bir araya gelmesi üzerine ortaya çıkan küresel bir bağlantılılık düşüncesidir (Tiplady, 2003, 3).

Uluslararası ticarete, ulus devletlerin baskıcı yönlendirmesi ve katı kuralları yerini "serbest piyasa ekonomisine" dayanan bir anlayışa terk etmiştir. Dünya genelindeki ticaret serbest kurallar çerçevesinde işletilmekte ve "korumacılık" düşüncesi tarihe karışmaktadır (DPT, 2000, 3). Bu da ekonomik değerler üzerinden serbestleşmenin ve küreselleşmenin sebeplerini ortaya koymaktadır.

Kabul gören yaygın bir anlayışa göre küreselleşme, ulus devletin, kendi sınırları içerisinde, vatandaşlarının ve ekonomik faaliyetlerinin üzerindeki etkisini zayıflatmıştır. Küresel bağlantılılık yaklaşımı hizmet ve ürün alışverişi, teknoloji üretimi ve kültür değişimi konularında sınırlamalar getiren hudut kontrol gücünü azaltmıştır. Devletin her kademlerinde ağırlığını hissettiren kamu otoritesinin yeni odak noktaları olan çok uluslu şirketler ve hükümet dışı kuruluşlar ulus devletin yavaş yavaş aşındırılmasına aracılık etmektedirler (Löfgren & Sarangi, 2009, 5).

Piyasaların serbestleştirilmesi ile birlikte ekonomik değerlerin dağıtımında rekabet üstünlüğünü ele geçirmeye çalışan devletler, nihai hedeflerine tek başlarına ulaşamayacaklarını anlamaları sonucunda "bölgesel bloklaşma" arayışlarına girmişlerdir. Oluşturulan bloklar kendi iç hukuk düzenlerini kurmaktadır. Bu süreç içerisinde bir yandan küreselleşme ile sınırların ortadan kaldırılması düşüncesi gündemde tutulurken, diğer yandan blokların ayrı sınırlar oluşturması isteği ve uygulamaları (DPT, 2000, 4-5) birbirleri ile çelişen farklı durumları ortaya çıkartmaktadır.

Küreselleşmenin sebepleri ticari, askeri, yönetsel veya başka değişken faktörler üzerinden değerlendirilerek kavrama devlet tabanlı bir dönüşüm ile anlam kazandırılması sonucunda insanın dünya küresi üzerinde varoluşunun amaçları da aynı değişkenler kapsamında yeniden kurgulanmıştır. Bu bağlamda, insan sosyal, ticari ve kültürel değerler özelinde coğrafi engel tanımayan bir ortama adım atmıştır. İnsanlar bu sürecin işleyiş mekanizmalarının farkına vararak küresel dünyaya karşı bakış açılarını genişletmişlerdir. Uluslar ise kendi kendine yetebilen bir anlayışı terk ederek küresel bağlılığı temel ilkeleri haline getirmeye başlamışlardır. Çünkü dünya üzerinde meydana gelen her olay bir sonrakini tetiklemekte ve her olayın büyük bir olasılıkla bir diğeri ile ilişkisi bulunmaktadır. Dünya genelinde sürekli bir biçimde dönüşüm içerisinde olan "...gıda, felaketler, uyuşturucular, fikirler, imajlar, bilgi, göçmenler, para, müzikler, hava kirliliği, filmler, radyasyon, mülteciler, internet, öğrenciler, teknoloji, ders kitapları, turistler, değerler, silahlar" gibi birbirinden farklı unsurlar uluslararası alanda çözümlenmesi gereken yeni sorunları ortaya çıkartmakta ve aynı zamanda erişilmesi hayal edilen yeni fırsatları da gündeme getirmektedirler (DPT, 2000, 55).

4. KÜRESELLEŞMENİN DIŞLAYICI ETKİSİ: KÜRESEL AYRILIK

Küreselleşmenin yaygınlık kazanması ile doğru orantılı bir biçimde etkisinin de artması "dengesiz ve asimetric büyüme" yaratmaktadır. Bölgesel seviyede meydana gelen ayrılıklar bu sürecin istenmeyen taraflarını oluşturmaktadır (Hobsbawm, 2008: 29). Ulus devletin kendisine ait olan "siyasi", "ekonomik", "sosyal", "diplomatik" ve "askeri stratejileri" küreselleşmenin dışlayıcı etkisi sonucunda bir ayrılık sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. Ulus devletin etkinlik alanının daraltılması, küresel ayrılıklara ve ulus devletin kendisini geliştiremeyerek güçsüz bir konuma düşmesine sebep olmaktadır (Alagöz, 2005, 6-7).

Bir yönüyle sermaye döngüsünün ve üretim araçlarının sahipliğinin evrenselliğine vurgu yapan küreselleşme, uluslararası arenada ulus devletin varlığını yok sayarak, sermayenin belirli sınırlar içerisine sıkıştırılmasına karşı çıkmaktadır. Küreselleşme, devletin sosyal niteliğini tartışma konusu haline getirerek ve nihai aşamada da ulus devleti uluslararası düzlemde uzaklaştırarak (Bulut, 2003, 185) ulaşmak istediğimiz küresel ayrılık sonucuna doğru yaklaştırmaktadır.

Küreselleşmenin devletleri ve halkları birleştirici özelliğinin faydalı sonuçlar ürettiği düşünülmesine rağmen, küresel sermayenin belirli devletlerde toplanması ve bu imkânlardan yalnızca ilgili devletlerin faydalanabilmesi gerçeği sorunlu bir yapıyı sembolize etmektedir. Küreselleşme, sistem dışında kalmış veya

sistem içerisine girebilecek yeterlilikte olmayan devletleri ve dolaylı olarak da bu devletlerin vatandaşlarını dışlayıcı etkisi ile sistemden uzaklaştırmaktadır (Ener ve Demircan, 2006, 204).

Dünyanın tecrübe ettiği iki dünya savaşı sonucunda barışın kalıcı bir biçimde sağlanabilmesi için devletlerin kendi aralarındaki ilişkileri yeniden düzenlemeleri ve bu amaçla kesin kurallar belirlemeleri gerekmiştir. Ancak, belirlenecek kuralların mutlak bir biçimde denetlenmesi zorunluluk taşımaktaydı. Bunun için Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi uluslararası nitelikte denetleyici ve düzenleyici kurumlar oluşturulmuştur. Uluslararası örgütlerin küresel siyaseti ve ekonomiyi etkilemesi ve hatta yönlendirmesi sonucunda ulus devletlerin toplumsal dönüşümleri kontrol etmeleri zorlaşmıştır. Böylece, küreselleşme bağlamında yaşanan dönüşümler, ulus devletleri uluslararası seviyede yıpratarak ve söz söyleme haklarını uluslararası veya ulus üstü yapılanmalara aktararak (Aslan, 2009, 291) ulus devlet ile uluslararası devlet özelinde küresel ayrılığın oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Ekonomik, siyasi ve askeri faaliyetlerin ulusal düzeyden uluslararası seviyeye taşınması ve bu aşmada da ulus devletlerin kendi öz kimlikleri ile değil, ulus üstü yapılanmaların hâkimiyetinde kararlar alması veya alınan kararlara itaat etmesi küresel anlamda ulus devletin dışlanmasına sebep olmaktadır. Çünkü bu süreç sonucunda ulusal sistemi devam ettirmek için ortaya çıkan uluslararası örgütler ve yapılanmalar ulus devletin egemenlik yetkilerini kısıtlamıştır (Aslan, 2009, 291)

5. KÜRESEL UYUMSUZLUKLAR BAĞLAMINDA YENİ DÜNYA

“Yeni dünya” veya “yeni dünya düzeni” Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin varlığının son bulmasından sonra ortaya çıkan değişkenleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bu kavramlar genel anlamda küreselleşme ile aynı eksende kullanılmaktadırlar. Bir diğer ifade ile ortaya çıkartmak istedikleri anlam aynı hedef üzerine kilitlenmiştir (Talas, Kaya ve Bildirici, 2008, 23).

Bu hedef doğrultusunda dünya küreselleşirken yeni bir düzenin de temelleri atılmaktadır. Bu düzen demokratik değerlerin aşındırılması sonucunda odak noktası değişmiş merkezleri ortaya çıkartmaktadır. Bu merkezler ulus devletlerin, milletlerin ve uluslararası sistemlerin yeniden kurgulanmasını zorunlu hale getirmektedir. Çünkü tasarımı yapılan “Yeni Dünya Düzeni” içerisindeki yeni oyun kurucular kendi aralarına eski kurucuları almamakta ısrarcı olmaktadır. Bu ısrar “bütünlenmeyen bir küreselleşmenin” (Işıklı, 1995, 41) ortaya çıkartmış olduğu son üründür.

Bu son ürün ise “doğal ayıklanma kuralı”nın bir yan ürünüdür. Charles Darwin’in (1809-1882) biyoloji bilimi alanındaki çalışmalarının etkilerinin sosyal ve siyasal bilimlerde yankı uyandırması, Darwin’in suçu olmamakla birlikte, disiplinler arası geçişlerin bir sonucudur. Darwin’e göre doğada yaşam savaşı veren karşıt canlı türlerin birbirlerine üstünlük sağlamak için giriştikleri mücadele(ler)de sağlıklılar sağlıksızlar üzerinde, güçlüler ise güçsüzler üzerinde egemenlik kurmakta ve sonuç itibarıyla bu düzen sağlıklı ve güçlülerin, sağlıksız ve güçsüzlerden doğal bir biçimde ayrılmasına sebep olmaktadır. Böylece basit bir canlıdan daha gelişmiş bir canlı ortaya çıkmaktadır. İşte doğal ayıklanma kuralının ve nihai aşamada da “evrim”in özeti budur. Bu özeti geniş yorumu, sosyal bilimcilerin yeni dünya kurgusu üzerindeki değişken örneklerine katkı sağlamıştır (Işıklı, 1995, 99-100).

“Doğal ayıklanma kuralı” sosyal bilimler alanına taşındığı durumda (Işıklı, 1995: 99-100) dünyadaki egemen güçlerin büyük bir dönüşüm içerisinde olduğu sonucuna varılabilmektedir. Nitekim bu dönüşüm de doğal ayıklanma sürecinin bir parçasıdır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağılmasının ardından yaklaşık 200 yıldır süregelen ve “Büyük Devlet sistemi...” olarak anlandırılan küresel denetim ve yönlendirme mekanizması işlemez bir hale gelmiştir. Böylece büyük devletlerin kendilerinden küçük veya güçsüz devletlere müdahale etme, iç işlerine karışma ve askeri müdahalelerle onları kontrol altına alma gibi durumların önündeki engeller de ortadan kaldırmıştır. Çünkü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin varlığında yaşanan Soğuk Savaş döneminde güçlü devletin güçsüz devlet sınırlarını askeri müdahalelerle aşması örneklerine yok denebilecek kadar az rastlanmıştır (Işıklı, 1995, 99-100; Hobsbawm, 2008, 14-15). Bu durum da kurgusu yapılmaya çalışılan “doğal ayıklanma kuralı”nın uygulanış biçimini ortaya koymaktadır. Darwin’in kuramından yola çıkılarak yeni bir dünyanın kurgusunun yapılmaya çalışıldığı bu başlık altında Hobsbawm’ın (2008: 14-15) “Büyük Devlet sistemi...” olarak adlandırdığı düzen, gücünün güçsüzü yok ederek veya kendi güdümü altına alarak kurduğu yeni dünyayı tasvir etmektedir (Hobsbawm, 2008, 14-15).

Küreselleşmenin sınırlarının belli olmamasından kaynaklanan sebeplerden dolayı dünyanın ve insanların geleceğinin nasıl şekilleneceği konusunda kehanette bulunmak oldukça zordur. Bu zorluk(lar) dikkate alınmadan bir öngöründe bulunmak geçersiz varsayımların ortaya çıkmasından başka bir işe yaramamaktadır. Örneğin, Berlin Duvarı’nın yıkılmasının ardından, söz edilen zorluklar hesaba katılmadan

açıklanan bir kehanete göre “tarihin sonu” gelmişti. Ancak, yaşanan çağın getirmiş olduğu yeni düzen, yeni sorunlar ve yeni sorumluluklar tarihin devam ettiğini göstermektedir. Üstelik devam eden tarihin hangi yöne doğru eğileceğini de tahmin etmek oldukça zordur (Hobsbawm, 2008, 20-21).

6. ULUS DEVLETEN ULUSLARARASI DEVLET ANLAYIŞINA GEÇİŞ

Ulus devletin doğuşu 1648 yılında imzalanan Westphalia Antlaşması ile Birinci Dünya Savaşı arasında geçen yaklaşık 266 yıllık bir sürece yayılabilmektedir. Westphalia Antlaşması'nın başlangıç noktası olarak seçilmesinin sebebi, bu antlaşma ile birlikte “yeni uluslararası düzenin” ortaya çıkmış olmasıdır. Bu ortaya çıkış bir dönüm noktası olarak da ifade edilebilmektedir. Bu dönüm noktasının ana felsefesi de devletin yalnızca ulus devlet ideali üzerine kurulması gerekliliğidir (Üngör, 2016, 30).

1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve 1798 tarihli Fransız Devrimi ulus devlet kurgusunu perçinleyen iki önemli olayı sembolize etmektedir. Bu iki olay “küresel boyuttaki devlet oluşum süreçlerine standart” getirerek (Üngör, 2016, 30-31), bir bakıma, ulus devletin uluslararası devlet olma yönündeki imkânlarını ortadan kaldırmıştır.

Robert W. Cox (1987, 254; Aktr. Konak, 2011, 153) ekonominin küreselleşmesi karşısında ulus devletin güç kaybettiği ve yerini ulus üstü yapılara terk ettiği düşüncesine itiraz etmektedir. Bu süreç içerisinde devlet yok olmamış, geri çekilmemiş veya güç kaybetmemiştir. Devlet uluslararası bir konuma yükselerek farklı bir konuma yerleşmiştir (Cox, 1987, 254; Aktr. Konak, 2011, 153). Jim Glassman'a (1999, 673; Aktr. Konak, 2011, 154-155) göre ise bir ulus devletin uluslararası devlete dönüşebilmesinin yolu uluslararası yatırımları teşvik etmesinden geçmektedir. Böylece ulusal sınırlar içerisinde çıkan sermaye dünya dolaşımına açılmış olmaktadır (Glassman, 1999, 673; Aktr. Konak, 2011, 154-155).

Ulus devletin tanımsal değeri üzerinden hareketle devletin ulus ile bütünleştiği ifade edilebilmektedir. İnsanoğlunun uluslara bölünerek her ulusun kendi devletini yönetmesini tasvir eden ulus devlet anlayışı (Üngör, 2016, 31) uluslararası devlet kurgusuna oldukça uzaktır.

Bunun sebebi küreselleşmenin yaratmış olduğu devingen dönüşümün “milli” olan her değeri söndürerek, milli üstü bir anlam kapsamında yeniden modellemesidir. Bu modelde insanlar tek tipleşmekte ve farklılıklar azalmaktadır. Çünkü eskiden erişilemeyen uzaklıklar artık o kadar da erişilemez değildir. Milliyetçilik hareketleri ise erişilen yeni değerler için bir tehdit unsuru oluşturmaktadır (Alagöz, 2005, 4).

Dünyanın bir bütün halinde hareket etmesini öngören -başta küreselleşme olmak üzere- bütün fikrîsel hareketler ulus ve ulus kavramından türetilmiş her türlü fikri, kurumu ve öğretiyi dışlayıcı bir tavır içerisine girmişlerdir. Çünkü uluslaşma düşüncesi dünya ölçeğinde bütünleşme idealini zedeleyen ve engelleyen bir kurguya sahiptir (Alagöz, 2005, 5-6).

Ulus devletler, küreselleşmenin getirmiş olduğu birliktelik rüzgârı içerisinde kendisine tutunacak bir dal ararken, diğer yandan “etnik” ve “bölgesel” baskılar sonucunda kendi içine kapanma durumu ile mücadele içerisine girmektedirler. Ulus devlet anlayışının destekleyerek büyüttüğü egemenlik kavramının içi boşaltılmakta, klasik egemenlik ideali küreselleşme ile birlikte kurgusunu kaybetmeye başlamaktadır. Günümüzde devletler, kurallarının kendilerine ait olmadığı yapılanmalar içerisinde kendiliğini kaybetmektedirler. Özellikle Avrupa Birliği gibi üst yapılanmaların koyduğu kurallar kendisine tabi olan devletlerin hareket alanlarını daraltmakta ve eylemlerini sınırlandırmaktadır (DPT, 2000, 55).

Küreselleşmenin idealize ettiği bir dünya içerisinde yaşamakta ısrar etmenin sonunda ulus devlet anlayışından vaz geçmek (Rodrik, 2011, xvii) gibi bir olasılık ile karşı karşıya kalılabilmektedir.

Ulusal olandan uluslararası olan için feragat etmek küreselleşme öğretilerinin bir sonucudur. Daha farklı bir açıklama ile ulusal olan ile uluslararası olanın karşılıklı iletişiminden kaynaklanan doğrudan veya dolaylı sonuç(lar) küreselleşmenin ruhunda yer almaktadır (Talas, Kaya ve Bildirici, 2008, 26).

Yaşam döngüsünün devam ettiği bu düzen içerisinde ulus olandan ayrılarak ulus üstü olana yaklaşılmaya çalışmak rasyonel bir tavır gibi görünmektedir. Çünkü her geçen gün ulus üstü veya ulusları aşan sorunların gündeme gelmesi ve ulus olanın bu sorunlar ile mücadele etmekteki başarısızlığı ulus üstü çözümlerin varlığını zorunlu bir hale getirmektedir (Hobsbawm, 2008, 48). Özellikle ekonomik politikaların ulus üstü yapılanmalar tarafından belirlenmesi ulus devletlerinin gücünü zayıflatmakta ve otonom karar alma mekanizmalarına zarar vermektedir. Ancak, bu görüşün bir de karşıt yorumu bulunmaktadır. Buna göre küreselleşme ulus devleti yıpratın ve nihai aşamada da ortadan kaldıran bir sonuç üretmemekte, aksine ulus devletin uluslararası devlet olma aşamasını desteklemektedir. Çünkü devletin olmadığı bir sistem içerisinde halkların uluslararası alanda küresel etkileşim içerisinde bulunması olanaksızdır. Bunun için bir devlet örgütlenmesine ihtiyaç vardır (Ayдын, 2002, 26).

Konuyu Türkiye özeline taşımak gerekirse, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nde yer alıp almaması konusu, uluslararası alanda dağıtılan ticaret paylarından ne kadarının Türkiye'ye düşeceği ile ilgilidir. Bu noktadaki asıl mesele dünya ticaret hacminden önemli bir pay edinmeyen bir devletin uluslararası ilişkilerde veya uluslararası zeminde dikkat çeken bir ağırlığının ol(a)mayacağı gerçeğidir. Bu gerçekten dolayı bir devletin uluslararası seviyede önemli bir ağırlığının olması için "üretim gücünü" fazlaştırmaması gerekmektedir. Bunun için de ulus devlet yapısından sıyrılarak küreselleşen dünyada uluslararası bir devlet olmak yolunda aşılması gereken bütün engeller aşılmalı ve atılması gereken bütün adımlar atılmalıdır (Gürdoğan, 2002, 53).

7. AVRUPA GENELİNDE KÜRESETLEŞME

Avrupa, tarihin farklı dönemlerinde farklı aşamalardan geçerek sayısız tecrübeler edinmiştir. Bir dönem Aydınlanma Çağı'nı yaşarken, bir başka dönemde Sanayi Devrimi ile yeni bir başlangıç yapmıştır. Üzerinde imparatorlukların kurulduğu ve yıkıldığı bir kıta olarak Avrupa ilk önce kendi içinde hesaplaşmalar yaşamış, savaflara girişmiş ve ardından dünyaya açılmıştır. İki büyük dünya savaşının merkez üssü olan Avrupa ekonomik, sosyal ve toplumsal yıkımlar yaşamış ve nihayetinde de tekrardan doğrulmayı başarmıştır. Tarihsel süreç içerisinde sosyal ve toplumsal adaletsizliklerin konumlandığı bir kıta olmak aşamasından, sosyal devlet anlayışının türetildiği bir zemin olma bir seviyesine yükselmiştir. Günümüzde ise Avrupa "küreselleşme" sürecini yaşamaktadır. Dolayısıyla Avrupa'nın iklimi her dönemde birbirine benzer bir seyir izlememektedir. Bu sebepten dolayı sabit fikir ve eylemler ile Avrupa düşünce yaklaşmak gerçekçi sonuçların ortaya çıkmasının önünde engel(ler) oluşturmaktadır (Sertel, 2006, 108).

2005 yılında oylanan Avrupa Birliği Anayasası'na Fransa ve Hollanda halkları "hayır" oyu vermişlerdir (Sertel, 2006, 130). Örneğin, Fransa'da referanduma katılım oranı % 70 seviyesinde gerçekleşmiş ve % 55'lik bir oran ile "hayır" oyu çıkmıştır (Fransa AB Anayasası'nı Reddetti, Erişim Tarihi: 20.05.2017). Fransa'nın ardından 1 Haziran 2005 tarihinde Hollanda'da gerçekleştirilen referandumun sonucu da Fransa örneği ile aynı olmuştur. Hollandalılar % 62.1 oy oranı ile Avrupa Birliği Anayasası'nı reddetmişlerdir (Avrupa Anayasası Referanduma Takıldı, Erişim Tarihi: 20.05.2017). Referandumların olumsuz sonuçları karşısında Avrupa Kıtası'ndaki birlik düşüncesinin nasıl bir seyir izleyeceği tartışmalara konu olmuştur. Farklı ulusları bir arada tutan niteliği ile Avrupa'da birlik oluşturulması düşüncesini besleyen Avrupa kimliği de aynı ölçüde tartışılır bir hale gelmiştir. (Özcan vd., 2009, 35-36). Bunun yanında, Avrupa'da birlik düşüncesine olumlu bakmayan belirli bir Avrupalı kesim bulunmaktadır. Bu kesim kendi öz ulus kimliğine, Avrupalı kimliğinden daha fazla bağlıdır (Sertel, 2006, 131).

Avrupa Anayasası'nın, Birlik kurucusu iki ülke olan Fransa ve Hollanda tarafından reddedilmesinin derin bir okuma ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Hollanda halkının anayasaya karşı çıkmasının temel gerekçeleri Avrupa Birliği'nin benzer karakterine gelebilecek zarar endişesi çevresinde şekillenmektedir. Avrupa Anayasa'nın on üye devlette oylamaya sunulacak olmasına rağmen, henüz başlangıçta iki kurucu devlet tarafından reddedilmesi, oylamanın diğer sekiz devlette yapılmaması kararını ortaya çıkartmıştır. Böylece Avrupa Kıtası'nda birleşme, bütünleşme ve tek olma idealleri ile ortaya çıkan Avrupa Birliği'nin temel hedefleri tartışma konusu haline gelmiştir (Ülger, 2014, 115).

8. TEK ÖZNELİ BİR KITA: AVRUPA

Dünya siyasetinde küreselleşmeye biçilen ve tartışma konusu yapılan rollerden birisi ulus devletin varlığı ile ilgilidir. Küreselleşmenin nihai hedefinde ulus devleti ortadan kaldırmak veya en azından gücünü zayıflatmak ideali bulunduğu yönünde tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmaların odak noktasında küreselleşmenin yeni bir kavram olarak ortaya çıkmadığı, sadece eski yayılcı politikaların isim değiştirmiş şekli olduğu düşüncesi yer almaktadır (Esgin, 2001, 185).

Küreselleşmenin yol haritası büyük ölçüde Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği tarafından çizilmektedir. Çünkü küreselleşmenin kurguladığı "ulus-devlet üstü" sistem bu iki gücün çıkarları doğrultusunda işlemekte ve ekonomi, siyaset ve toplumsal dönüşümler aynı eksen etrafında şekillenmektedir (Ayan, 2010, 75-76).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından dünya düzeni ekonomik değerler ve çıkarlar üzerinden yeniden kurgulanmaya başlanmıştır. Bu kurgunun tetikleyici unsurları Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Japonya olmuştur. Böylece dünyaya yön veren çift bloklu yapı dağılmış ve ekonomik güce sahip unsurlar bütünlük oluşturarak dünyanın kılavuzluğu görevini üstlenmişlerdir (Manisalı, 2003, 31).

Bu unsurlardan çok aktörlü olan Avrupa Birliği tek başına ayrı bir blok görünümündedir. Dışa bağımlı olunmadan kendi sınırları içerisinde ekonomik ve siyasi birlikteliğin simgesi haline gelen Avrupa Birliği, gerçekte, dışarıda yer alan tehlikelere karşı bir bütün olma ihtiyacından ortaya çıkmış bir birlikteliktir (Yazgıç, 2005, 10). Bu sebepten dolayı Avrupa Birliği'ni uluslararası bir örgüt şeklinde tanımlamak yanlış olacaktır. Bu bağlamda Avrupa Birliği, ne uluslararası bir örgüt ne de federal bir sistem içerisinde

kurgulanmış Avrupa üst devletidir. Avrupa Birliği bağımsız ulus devletlerin yetkilerinin toplandığı bir havuzdur. Birlik içerisinde tek başına bağımsız bir biçimde karar alabilecek güçte bir devlet bulunmamaktadır. Kararlar, hükümetler arası bir düzen içerisinde ortaklaşa alınmakla birlikte, yalnızca “tek yurt içi pazar”, “ticaret”, “tarım” ve “çevre” gibi siyasi alanlarda karar alınması aşamasında üye devletler federal bir yaklaşım sergileyebilmektedirler (McCormick, 2014, 2). Benzer biçimde üye devletler iç güvenlik konusunda uygulayacakları kuralları ve dış politikada takip edecekleri stratejileri belirleme konusunda tamamen bağımsızdırlar (Doğan, 2013, 221).

Avrupa Birliği, devletler arasında gerçekleşen birleşme ve bölgesel düzeyde bir bütünleşme hareketi olarak tanımlandığı takdirde (Keyman, 2013, 304) tekillik üzerinden sürdürülen küresel bir siyasetin motor gücünü oluşturduğu ifade edilebilmektedir.

Avrupa'nın tek öznel bir yapı görünümüne sahip olmasındaki önemli bir etken Avrupa hudutları dâhilinde ticari malların, sermayenin, üye devlet vatandaşlarının ve kamu veya özel sektör hizmetlerinin özgürce dolaşım hakkına sahip olmasında gizlidir. Bu özgürce dolaşım ideali Avrupa Kıtası'nda bir birlik kurulmasını da zorunlu bir hale getirmiştir (Doğan, 2013, 221-222).

Ancak, bu zorunluluk devletlerin siyasi, ekonomi, kültürel, sosyal ve toplumsal yönden birleşmelerinin birinci kuralı değildir. Zaten dünya küreselleşme ile birlikte bir bütün haline gelmiştir. Avrupa Birliği'nin bu bütünlüğü bölgesel bir yoğunluğa çevirmesi birlikteliğin hukuksal boyutunu oluşturmaktadır. Küreselleşme ile birlikte sınır tanımayan veya sınırları önemsizleştiren karşılıklı bağımlılık kavramı ve uluslararası ilişkilerin gerekleri bu teklifi hukuksal bir düzen içerisinde birliğe dönüştürmüştür (Keyman, 2013, 308).

Tarihte örneği görülmediği kadar devletlerin birbirine yakınlaştığı yüzyıl içerisinde meydana gelen siyasi, ekonomik, toplumsal ve güvenlik sorunları, başka bir bölgede aynı veya farklı sorunlara sebebiyet verebilmekte, olaylar zincirinin tetikleyici unsuru olabilmektedir. Hızla gelişen olay(lar) örgüsü bağlamında kendisine sağlam bir yer edinmek isteyen devletler ekonomi başta olmak üzere diğer konuları da kapsayacak bir bütünleşme hareketi içerisine girmektedirler (Keyman, 2013, 308-309). Bu durum farklı öznelerin birleşerek tek bir özne haline gelmesi şeklinde yorumlanabilmektedir.

9. DOĞU İLE BATI ARASINDA KALMIŞ BİR ÜLKE: TÜRKİYE

Türkiye, sahip olduğu coğrafi konumu sebebi ile önemli bir ülkedir. Türkiye'nin kaderi coğrafi özellikleri ile doğrudan ilişkilidir. Türkiye, ayrı ayrı biçimde değerlendirilebileceği üzere, Avrupa, Asya, Ortadoğu, Akdeniz, Karadeniz, Balkan ve Kafkas ülkesidir. Türkiye'nin çevresinde birbirinden farklı “kara ve yakın deniz” komşu ülkeleri¹ bulunmaktadır. Bu ülkeler dil, din, ırk, kültür, yönetim biçimi, toplumsal yapı ve iktisadi değerler üzerinden birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Türkiye bu farklılıkların ortak değeri olarak merkezi bir coğrafyada konumlanmıştır. Çünkü Türkiye'nin toplumsal deseni, kültürel değerleri ve inanç coğrafyası çeşitlilik göstermektedir (Göney, 2008, 83).

Karadeniz bölgesinde önemli bir kıyı şeridine sahip olan Türkiye bu içdenizde yaşanabilecek herhangi bir olayda başat rol üstlenebilecek konumdadır. Bununla birlikte, sahip olduğu iki deniz boğazı ile devletlerin Karadeniz ve Akdeniz arasındaki geçişlerini kontrol etmektedir. Türkiye, Kafkaslardaki soydaş ülkelerin üzerindeki etkisi ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün önemli bir unsuru olması sayesinde, Rusya'nın bu bölgedeki faaliyetlerini en azından teorik anlamda düzenleyebilecek bir yeterliliğe sahiptir (Sandıklı, 2015, 14).

Türkiye'nin Doğu ile Batı Blokları'nın birleşme noktasında yer alması, özellikle Soğuk Savaş döneminde, kendisini hangi blokta konumlandıracağı açısından önem taşımaktaydı. Türkiye tercihini Batı'dan taraf kullanmış, 1946 yılından itibaren de Marshall yardımları çerçevesinde Amerika Birleşik Devletleri yanında yer almaya mecbur kalmıştır. Bu dönemde, Türkiye'nin Batı'ya daha fazla yaklaşması düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bu ekseninde Türkiye'nin Avrupa'da oluşmaya başlayan yeni bütünleşme faaliyeti içerisinde olmak istemesi anlaşılabilir bir niteliğe sahiptir (Manisalı, 2003, 17).

¹ Türkiye'nin, başka bir ülkenin sınırlarından geçmeksizin “doğrudan kara veya yakın deniz” yolu ile temas kurabildiği ve ortak sınırlara sahip olduğu ülkelere Türkiye'nin komşu ülkeleri adı verilmektedir. Türkiye'nin “kara ve yakın deniz komşu ülkeleri” şunlardır: Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Suriye, Irak, İran ve Yunanistan'dır. Bununla birlikte Türkiye'nin yakın deniz komşu ülkeleri ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Romanya, Libya ve Mısır'dır. Bu ülkeler arasına İsrail ve Lübnan'ı da dâhil etmek gerekmektedir. (Daha fazla bilgi için Bkz.: Adnan Başağa, Komşu Ülkelerle Ticaretimiz, <http://www.mfa.gov.tr/komsu-ulkelerle-ticaretimiz.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 23.05.2017; Sezai Ata, “Türkiye İle Komşuları Arasındaki Ticaret Potansiyeli: Çekim Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme”, International Conference on Eurasian Economies, 17-18 September 2013, St. Petersburg, Russia, ss. 500-509, s. 500. <https://www.avekon.org/papers/773.pdf>, Erişim Tarihi: 23.05.2017.)

1964 yılına gelindiğinde yeni gelişmeler ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nda yaşanan olaylara müdahale etmesinin veya müdahale etmek istemesinin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Lyndon Baines Johnson tarafından durdurulması veya engellenmesi Türkiye'yi Batı ile Doğu arasında kararsızlığa sevk etmiştir. Türkiye artık Batı'ya karşı mesafeli davranmanın tercihlerini tartışırken, bir yandan da Sovyetler Birliği ile iletişim kurmaya çalışmaktaydı. Bu çerçevede Sovyetler Birliği'nin desteği ile İskenderun Demir-Çelik Tesisleri ile Seydişehir Alüminyum Tesisleri kurulmuştur (Manisalı, 2003, 19). Bu örnekler de göstermektedir ki, Türkiye ne Batı Bloku'na ne de Doğu Bloku'na dâhil olabilmemiş, sadece günlük gelişen siyasi duruma göre tavır alarak bloklar arasında geçiş yapmıştır.

Türkiye, kendi geleceğini de dikkate alarak, Batı Bloku'nda meydana gelen askeri, ekonomik ve siyasi temelli oluşumlara yabancı kalmamıştır. Soğuk Savaş döneminin koşulları altında kendisine bölgesel bir konum edinebilmek için Dünya Bankası, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ve Uluslararası Para Fonu'na üye olmuş, Truman Doktrini'nin gereklerine göre hareket etmiş ve Marshall Planı'na dâhil olmuştur (Kar ve Acar, 2010, 57-58). Türkiye'nin bu çabalarının önemli bir sebebi Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne karşı kendisine destekçi bulmak isteğinden kaynaklanmaktaydı. Bir diğer ifade ile Türkiye "güvenlik" kaygılarından dolayı Batı Bloku'na yaklaşmak gereğini hissetmiştir (Kar ve Acar, 2010, 52). Ancak, Türkiye'nin üzerinde konumlandığı coğrafyasının, kültürünün, ekonomik yapısının ve toplumsal değerlerinin farklılığından kaynaklanan sebeplerden dolayı Batı ile (özellikle Avrupa Birliği) ilişkilerinde büyük farklılaşmalar bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerini değerlendirirken yalnızca ekonomi ve siyasi unsurlar üzerinden hareket etmek yanlış anlamlandırmaların ortaya çıkmasına sebep olabilecektir (Kar ve Acar, 2010, 53).

10. BREXIT (BRITAIN EXIT) İLE TURIN (TURKEY IN) KARŞILAŞTIRMASI

Bu bölümde, dünya siyasetinde önemli bir aktör olan İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması ile konumlandığı coğrafya gereği stratejik bir konumda bulunan ve dilerse dünya siyasetini derinden etkileyebilecek niteliklere sahip Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmek istemesinin karşılaştırmalı analizi yapılacaktır.

BREXIT kelimesi medya tarafından türetilmiştir. Bu yeni kelime Birleşik Krallık'ın, Avrupa Birliği'nden ayrılmasını kısa yoldan ifade eden "Britain" ve "exit" kelimelerinin birleştirilmiş halinden meydana gelmektedir (Ravago, 2017, 179). Bu örnek üzerinden hareketle Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne girmek istemesini de "Turkey" kelimesi ile "in" edatının birleştirilmiş şekli olan "TURIN" şeklinde sembolize edebiliriz.

23 Haziran 2016 tarihinde İngiltere 43 yıldır üye olduğu Avrupa Birliği'nden ayrılmak için referandum gerçekleştirmiştir. Referandumda oylamaya açılan başlık İngiltere'nin Avrupa Birliği'nin üyesi olarak kalması veya Birlik'ten ayrılması konusu üzerine kurgulanmıştır. Referandum sonucunda İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden "ayrılma"sı kararı çıkmıştır (Tell Cremades & Novak, 2017, 5).

Referandum sürecini BREXIT olarak adlandırmak yanlış çözümlerlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Çünkü Avrupa Birliği'nden çıkmak isteyen İngiltere'dir. Teknik olarak referandumun Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı adına yapılmış olmasına rağmen, İskoçya ve Kuzey İrlanda'nın Birlik içerisinde kalmaları yönünde oy kullanmaları ayrılma kararını değiştirememiş ve İngiltere'nin istediği sonuç çıkmıştır. Galler, İngiltere'ye ekonomik olarak bağlı olmasına rağmen, referandumun sonucuna önemli bir katkısı olmamıştır. Sonuç itibarıyla İngiltere ve Galler, Birleşik Krallık'ın tamamını temsil edebilecek yeterlilikte değildir. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nden ayrılma kararında İngiliz milliyetçiliğinin önemli bir etkisinin olduğu ifade edilebilmektedir (Calhoun, 2017, 57).

Ayrılığı savunanların temel tezi İngiltere'nin Avrupa Birliği içerisinde kalmaya devam etmesinin sonucunda üye devletlerden gelen göç sorunu ve kendi milli özerkliğini kaybetme endişesi üzerinden şekillendirilmektedir. Çünkü Avrupa kanunlarının ve diğer kurallarının İngiliz kanunları üzerindeki üstünlüğü kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir. Üstünlük tartışmasının (Arnorrsson & Zoega, 2016, 5) bir diğer tarafını da Avrupa Birliği'nin iş ve yönetim konularındaki kurallarının fazlalığı oluşturmaktadır. Bu kuralların üye devletler tarafından uygulanmasının beklenmesi İngiltere açısından bir sorun olarak algılanmaktadır. Aynı zamanda, Avrupa Birliği'ne üye olmanın bir zorunluluğu olarak Birlik politikalarının uygulanması aşamasında harcanan milyarlarca "sterlin" (İngiliz para birimi) çok az bir kısmının geri gelecek olması sorununu da ayrıca ortaya çıkartmaktadır. Çünkü ortak bir dünyanın ortak ihtiyaçlarının karşılanması için her üye mutlaka kendi gelirinden harcamalar yapmak zorundadır. Bu harcamaların üye devlete mutlak bir biçimde geri dönüş yapmayacağı gerçeği de bir sorun olarak ortada durmaktadır (Ravago, 2017, 179).

Avrupa Birliği'nin kurallarına göre serbest dolaşım hakkı bulunan üye devlet vatandaşlarının temel varış noktasının İngiltere olması ve özellikle de Doğu Avrupa kökenli göç hareketinin önüne geçilememesi İngiltere'yi Avrupa Birliği içerisinde kalma konusunda isteksizliğe yöneltmiştir. Ayrılma kampanyasının çıkış noktası, çoğunlukla Doğu Avrupa'dan gelen göçmen akışını azaltmak, malların, hizmetlerin ve sermayenin yönlendirildiği tek bir Avrupa pazarına erişim sağlamak ve böylece Londra şehrinin ve imalat sektörlerinin çıkarlarını korumaktır (Arnorsson & Zoega, 2016, 5). Dolayısıyla İngiltere'nin nihai hedefinde ulusal sınırlarını koruma ve kontrol altına almak isteği yer almaktadır. Böylece ülkeye çalışmak veya yerleşmek için gelen insan sayısında da bir azalma söz konusu olabilecektir (Ravago, 2017, 179). İngiltere'ye göç eden insan sayısının fazlalaşması konut sorununu da beraberinde getirmektedir. İngiltere'de son 35 yıldır ihtiyaç duyulan konut sayısı yeterli ölçüde karşılanamamıştır. İngiltere'nin birçok bölgesinde konut fiyatları ortalama bir gelire sahip olan insanların dahi karşılayamayacağı oranda artış göstermiştir. Bu sonuç da özel olarak kiralanmış pahalı ve dar yaşam yerlerinde hayatlarını devam ettiren çalışan kesimin oranını arttırmıştır (Tilford, 2015-2016, 2-3).

İngiltere'nin kendisini Avrupa Birliği içerisinde bir yere konumlandıramamasının bir diğer sebebi de tarihsel değerlere dayanmaktadır. İngiltere hiçbir zaman fethedilmemiş bir ada devleti olarak kendisine yakın komşularından farklı bir görünüm sergilemektedir. İngiltere'nin köklü parlamenter demokrasisi ve kendi kendisine yetebilir karakteri diğer Avrupa devletleri ile arasındaki önemli farklılığı oluşturmaktadır (Riley & Ghilès, 2016, 2).

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkmak istemesine (ve hatta çıkmasına) karşın, Türkiye üye devlet olabilmek için kapıda beklemektedir. İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmak için öne sürdüğü temel gerekçeler yukarıda tartışılmıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmek istemesinin gerekçeleri üzerinden ayrı bir tartışmak yapmak gerekmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme çabalarının başlangıç noktasını 1950'li yıllar oluşturmaktadır. Türkiye'nin Batı'ya yönelmesinin tarihi Tanzimat Dönemine kadar geri götürülebilmektedir. Türkiye'nin Müslüman kimliği ile laik ve demokratik yapısı, kendisini diğer dindaş ülkelerden ayırmaktadır. Avrupa ile sınır komşusu olan ve hatta Avrupa Kıtası'nın ufak bir parçasını kendi sınırları içerisinde saklayan Türkiye kendi öz kimliğinden taviz vermeden Batı Dünyası'nda konumlanmak istemektedir (Özer, 2009, 89-90).

Farklı bir açıdan değerlendirmek gerekirse Türkiye'nin bir Avrupa devleti olduğu gerçeği 1856 Paris Kongresi'nde kabul edilmiştir. Siyaset rüzgârının farklı yönlerden esmesinden kaynaklanan kısa süreli anlaşmazlıklar sonucunda Türkiye'nin Doğu Blok'u yerine Batı Bloku'nda yer alması gerekliliği ve düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Avrupa'yı böyle bir eyleme yönlendiren etkenleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Özer, 2009, 90-91):

- Türkiye, Batı Bloku ile Doğu Bloku arasında güvenli bir alan oluşturmaktadır. Türkiye, Batı'yı Doğu'nun baskı ve tacizlerinden ayırabilecek önemli bir coğrafyada konumlanmaktadır.
- Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'yi Avrupa'dan ayrı tutmamış ve Marshall Yardım Programı kapsamına dâhil etmiştir.
- Türkiye, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü üyeliğine kabul edilerek ortak savunma sisteminde görev(ler) üstlenmiştir.
- Türkiye, diğer Avrupalı devletler gibi Avrupa Konseyi'ne dâhil edilmiştir.

Türkiye, Avrupa Birliği'ne üye devlet sıfatı ile dâhil olduğu durumda dış politikada önemli bir destek gücüne kavuşacaktır. Türkiye'nin, Avrupa Birliği'nin desteği ile küresel ticaretten dikkat çeken bir pay alacak olmasının yanında, istihdam konusunda yaşamış olduğu sıkıntılarda da bir rahatlama gözlemlenebilecektir (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2014, 2, Erişim Tarihi: 23.05.2017).

11. AVRUPA'NIN GELECEĞİ VE TÜRKİYE'NİN KONUMU ÜZERİNE KISA BİR TARTIŞMA

İki büyük dünya savaşı ve yüzyıllardır süregelen iç çekişmeler sonucunda Avrupa Kıtası'nda barışın tesis edilmesi zorunluluğunun ilk basamağının ekonomik bütünleşme ile sağlanacağını kurgusu şeklinde ortaya çıkan Avrupa Birliği, genişleme politikasının beklenen sonuçları verememesi, ortak bir Avrupa Anayasası'nın oluşturulamaması ve tüm dünyayı etkileyen ekonomik krizlerin belirsizlik ortamı gibi sebeplerden dolayı bekleyiş dönemine girmiştir (Ülger, 2014, 110).

Küresel ekonomik çöküntülerin Avrupa'daki izlerini ilk önce Yunanistan olmak üzere İspanya, Portekiz ve Güney Kıbrıs'ta gözlemlemek mümkündür. Ancak, ekonomik sorunların yalnızca belirli ülkelerde değil, Avrupa Birliği'ne üye olan her devlette hissedilmekte olduğu da hatırdan tutulması gereken önemli bir noktadır (Şen, 2013, 36).

Avrupa'nın geleceğinin hangi istikamete doğru evrimleşeceği konusunda değerlendirmelerde bulunulurken Avrupa'nın dünyanın en büyük ortak pazarı olduğu gerçeği ile en fazla nakit para dolaşımının gerçekleştiği ikinci alan olduğunu dikkate almak gerekmektedir. Avrupa'nın dünyadaki en büyük ticari güç olmasının yanında, kalkınmayı destekleyen ve insani yardım yapan bağışçı kimliğine de sahip olduğunu belirtmek önem taşımaktadır (European Union, 2017, 8, Erişim Tarihi: 24.05.2017). Böylece Avrupa'nın gelecek bir zaman diliminde hangi konumda bulunacağını veya hangi kurallar çerçevesinde nasıl şekilleneceğini belirleyebilmek için yönlendirici bir bilgi de ortaya çıkmış olmaktadır.

Avrupa Birliği bir genişleme politikasına sahip olmasına rağmen, yaşanan süreçte genişlemek yerine kendi içine kapanmak ve sınırlarını muhafaza etmek ihtiyacı içerisine girmiştir. Bu sonuç, Birlik antlaşmalarında yer alan "giderek daha sıkılaştıran bir Birlik" ifadesi ile desteklenebilir niteliktedir. Avrupa Birliği'nin kapalı bir devletler topluluğuna doğru evrimleştiği yönündeki görüntüsü federal bir yapının kurgulandığı izlenimini uyandırmaktadır. Bu noktada belirtilmesi gerekir ki, milliyetçi kimliği ile bilinen üye devletler Federal Avrupa fikrine mesafeli yaklaşmayı tercih etmişlerdir (Nas, 2013, 83).

Özellikle İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması kararı, Avrupa'da bütünleşmenin gerekliliğine vurgu yapan kesimleri endişeye sevk etmiştir. Bir takım görüşlere göre bütünleşme süreci durma noktası ile ayrılma aşaması arasında bir yerde konumlanmaktadır (Archick, 2017, 17).

Türkiye'nin iktidarına aday olan bütün siyasi partilerin üzerinde anlaştıkları ender konulardan birisi Avrupa Birliği'ne üye olmaktır. Türk siyasi hayatında Avrupa Birliği'ne üye olunmaması yönünde kuvvetli bir itiraz ortaya çıkmamıştır (Ortaylı, 2008, Önsöz).

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının, bir diğer ifadeyle Türkiye ile Avrupa'nın bütünleşmesinin önündeki engel(ler) teknoloji, gelişmişlik seviyesi, ekonomik güç gibi görünür değerler değil, kültürel yapı ve yaşam biçimi gibi görünmeyen değerler etrafında şekillenmektedir (Ortaylı, 2008, 2).

Türkiye, Avrupa Birliği ile masaya oturduğu ilk günden itibaren temel hedefinin koşulsuz tam üyelik olduğunu sıklıkla vurgulamaktadır (Akses vd., 2016, 42). 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye'nin mutlak üyelik görüşmelerine başlaması Birlik içerisinde bazı çevrelerce olumlu karşılanmamış, itirazlar yükselmiş ve Avrupa kimliği sorgulamaya açılmıştır (Ülger, 2014, 116). Birlik içerisinde yükselen karşıtlık seslerinin odaklandığı temel noktalar göç, küresel ekonomik endişeler ve bütünleşme idealine gölge düşürebilecek karmaşık Avrupa halk topluluğudur (Akses vd., 2016, 42).

Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde yaşamış olduğu sorunlar, ifade özgürlüğünün yıpranmış olması ve kuvvetler ayrılığının olması gereken seviyede işlemelememesi gibi sorunlar Türkiye'nin Avrupa Birliği geleceğini tartışmalı bir duruma getirmektedir (Akses vd., 2016, 42).

Üye olmak için Avrupa Birliği'nin kapısında uzun yıllardır bekleyen Türkiye'nin devlet otoritesinin sivil kökenli bir dönüşüm geçirmesi gerekmektedir. Avrupa Birliği, Türkiye'yi geçmişten gelen alışkanlıklarını değiştirmesi yönünde teşvik ederken, mukaddes devlet inancının demokratik değerlere dayanan işlevsel devlet yapılanması ile yer değiştirmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Küreselleşmenin zorunluluklarına uyum sağlamak ihtiyacı içerisinde olan Türkiye, Avrupa Birliği'nin yönlendirici kimliği altında devleti odak noktasına koyan bir anlayıştan vaz geçerek, sivil toplumu destekleyen, demokratik değerleri besleyen ve devlet gücünün merkezileşmediği, aksine çevreye yayıldığı bir kurgu üzerinden yeniden modellenmesi gerekmektedir. Bir diğer ifade ile Türkiye'nin yeni konumu Avrupa Birliği'nin dönüştürücü etkisi üzerinden şekillendirilmelidir (Dağı, 2017, 2, Erişim Tarihi: 24.05.2017).

Türkiye, Avrupa Birliği içerisinde konumlandırılırken tam üyelik konusu tartışmalı bir başlığı gündeme taşımaktadır. Çünkü Türkiye'nin coğrafi büyüklüğü ve halkının büyük bir çoğunluğunun Müslüman oluşu ile kültürel değerlerinin Avrupa'nın alıştığı kalıpların dışında olması gibi değişkenlerden dolayı bir uyumsuzluk söz konusu olabilecektir. Ancak, Türkiye üzerinde konumlandığı coğrafyanın karakteristik özelliklerinden dolayı Avrupa'dan tamamen dışlanmamalı, tam üyelik yerine en azından stratejik "ortaklık" teklif edilmelidir. Bu önerinin Avrupa'daki temel kaynağı üç unsura dayandırılmaktadır: Avrupalı Hristiyan Demokratlar, Avrupalı Sosyal Demokratlar ve Avrupalı Federalistler (Özer, 2008, 20; Avrupa İçin Türklere Evet, Erişim Tarihi: 24.05.2017).

12. SONUÇ

Küreselleşme, dünyanın daha dar bir alana sıkıştırılması gerçekliğine vurgu yapan bir kavramdır. Küreselleşmenin kurallarına göre kendisini yeniden modelleyebilen devletler birbirlerine olduğundan daha fazla yaklaşmaktadırlar. Küreselleşmeyi yalnızca iletişim teknolojilerindeki gelişmeler veya ekonomik birliktelikler üzerinden anlamlandırmak küresel ideallerin kurguladığı yeni dünya düzeninin ne olduğunu çözümleyememek anlamına gelmektedir. Küreselleşme sınırların ortadan kalktığı, uluslararası ilişkilerde ticaretin belirleyici olduğu, kültürel değerler yerine yeni nesil sembollerin geldiği, askeri gücün yerini sivil

otoriteye bıraktığı bir dünya düzeni kurgulamaktadır. Bu kurgunun gerçek anlamda uygulamaya yansıtıldığını iddia etmek zordur. Bununla birlikte mevcut BREXIT uygulamasında görüldüğü üzere küreselleşme ulus devlet anlayışını çözen bir içeriğe de sahiptir. Bu sonuç milliyetçi kimliklerini muhafaza etmek isteyen devletler için sakıncalı bir durumu ortaya çıkartırken, çok uluslu bir yapıya sahip ve bu yapıyı iyi bir biçimde idare etmeyi başaran devletler için geçersizdir. Dolayısıyla küreselleşme tek bir boyuttan ve tek bir örnek üzerinden değerlendirilemeyecek kadar geniş bir alanı kapsamaktadır.

Küreselleşmenin karşıt tezi olarak 'Küreselleşme' kavramı ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme ulus devletlerin birbirlerine olan kapalı ilişkilerini tasvir etmektedir. İngiltere örneğinde görüldüğü gibi küreselleşmeye karşı çıkan, kendi toplumunu diğer toplumlar ile bir bütün haline getirmek istemeyen ve kendi kanun ve kurallarını muhafaza etmek isteyen devletler küreselleşerek kendi çevresinde bir koruma kalkanı oluşturmaktadırlar. Böylece diğer devletler ile kapalı bir iletişim ortamına geçilmiş olmaktadır. İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkmasını bu ekseninde yorumlamak gerekmektedir.

Avrupa Birliği, her ne kadar farklı görüşler öne sürülebilse de, küreselleşmenin, küreselleşmiş dünyanın bir yan ürünüdür. Avrupa Kıtası'nda birlik olmak, iki dünya savaşı sonrasında barışı kalıcı bir biçimde tesis etmek gibi sebepler küreselleşmenin ana kurgusu içinde zaten bulunmaktadır. Konuyu Türkiye özeline taşımak gerekirse, Türkiye'nin Avrupa Birliği kapısında uzun süredir beklemesinin sebeplerini tartışmak gerekmektedir. Ancak sebep ne olursa olsun bu uzun süreli bekleme üyeliği konusunda şüpheleri de beraberinde getirmektedir. Bu noktada ifade edilmesi gerekir ki, Türkiye'nin, Avrupa Birliği gibi küresel bir gücü arkasına alması, bir diğer ifade ile küresel siyasette önemli rolleri bulunan Avrupa devletleri ile bütünleşmesi, Türkiye'nin uluslararası yalnızlığına da bir son verebilecektir. Çünkü Türkiye başta terör olmak üzere birçok alanda küresel güçler tarafından yalnızlığa itilmekte, Türkiye'ye destek veren devletlerin de küresel siyasette belirleyici rolleri bulunmamaktadır. Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne girmek konusunda uzun soluklu ısrarının önemli bir sebebi, belki de, kendisine destekçi bulmak ihtiyacından kaynaklanabilmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmaması Avrupa devletlerinin çıkarları ile doğru orantılıdır. Çünkü Türkiye İran, Irak ve Suriye gibi sorunların eksik olmadığı bölgelerle komşu bir ülkedir. Eğer Türkiye, Avrupa Birliği'ne alınırsa, Avrupa Birliği'nin sınırlarının uzandığı yer aynı zamanda üye devletlerin ortak sınırı olmasından dolayı, Avrupa devletleri bu sorunlu bölgeler ile sınır komşusu olacaktır. Mevcut durumda ise Türkiye, Avrupa Birliği'ni sorunlu bölgelerden ayıran bir hava yastığı görevindedir. Avrupa devletleri bu bölgelerde yaşanan terör, çatışma ve savaş gibi olumsuzluklardan Türkiye gibi doğrudan etkilenmemektedir. Diğer açıdan değerlendirmek gerekirse Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmayacağına doğrudan ifade edilmesi de Türkiye'yi yeni ortak aramaya teşvik edeceğinden dolayı, Avrupa'nın sorunlu bölgeler ile arasında kendisini güvende hissettirecek dost bir devlet de olmayacaktır. İngiltere'nin bu gibi sorunları olmadığı için Avrupa Birliği'nden kolay bir biçimde vaz geçebilmektedir. Çünkü İngiltere gerek küresel siyasetteki söz sahipliği ve gerekse de ekonomik gücü kapsamında kendi kendisine yetebilen bir devlettir. Dolayısıyla İngiltere'nin Avrupa Birliği'ne ihtiyacı bulunmamaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne gerçek anlamda ve koşulsuz bir biçimde üye olması durumunda kendi öz çizgisinden, kültürel değerlerinden, yaşam tarzından, inançlarından, adetlerinden ve dünyaya bakış açısından vaz geçmeyecek olması ve kutsallaştırdığı değerlerine sadakatle bağlı kalacağı görüntüsü toplumların birleştirildiği Avrupa Birliği içerisinde uyumsuzluk sorunlarına sebebiyet verebilecektir. Ancak, Avrupa Birliği'ne üyeliğin mutlak bir biçimde tavizsiz olacağını da iddia etmek sosyal bilimler açısından imkânsızdır². Çünkü fen bilimlerinde olduğu gibi kesin sonuçlar veren bilimsel deneyler sosyal bilimlerde yapılamamaktadır. Bu noktada ifade edilenler yalnızca bir varsayımdan ibarettir. Her varsayımın az da olsa bir gerçeklik payının olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Geriye kalanı da küresel siyaset rüzgârına bırakmak en doğru karar olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akses, Selan; Emre Ataç, Ahmet Ceran, Sema Çapanoğlu, Çisel İleri, İlge Kıvılcım, Çiğdem Nas, Deniz Servantie ve Yeliz Şahin (2016). *Britanya Referandumu ve Sonrası: AB Entegrasyon Sürecinin Geleceği ve Türkiye*. İstanbul: ktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 284.
- Alagöz, Mehmet (2005). Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeninde Ulus Devlet Anlayışı. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, S. 6, Mayıs, s. 1-9.
- Archick, Kristin (2017). The European Union: Current Challenges and Future Prospects. *Congressional Research Service, February 27, 2017, Congressional Research Service Report prepared for Members and Committees of Congress*.
- Amorsson, Agust & Gylfi Zoega (2016). *On the Causes of Brexit, Birkbeck Working Papers in Economics & Finance*. Working Papers in Economics and Finance No. 1605, London.
- <<http://www.bbk.ac.uk/ems/research/wp/2016/PDFs/BWPEF1605.pdf>>, (Accessed on: 22.05.2017).

² Bu görüşün temel çıkış noktasına şuradan erişilebilmektedir: (Daha fazla bilgi için Bkz.: İrfan Kaya Ülger. Avrupa Birliği'nde Fetret Devri ve Gelecek Senaryoları, *Bilge Strateji Dergisi*, C. 6, S. 11, 2014, ss. 107-131, s. 120.)

- Aslan, Seyfettin (2009). Küreselleşmenin Ulus Devletlere Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 25, s. 289-296.
- Ata, Sezai (2013). Türkiye ile Komşuları Arasındaki Ticaret Potansiyeli: Çekim Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme. *International Conference on Eurasian Economies*, 17-18 September 2013, St. Petersburg, Russia, ss. 500-509, s. 500. <<https://www.avekon.org/papers/773.pdf>>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017).
- Avrupa Anayasası Referandumuna Takıldı.*
<<http://www.milliyet.com.tr/avrupa-anayasasi-referanduma-takildi-siyaset-1269600/>>, (Derleyen: Gizem Acar), (Erişim Tarihi: 20.05.2017).
- Avrupa Birliği Bakanlığı (2014). *20 Soruda Avrupa Birliği Hedefi Ve Günlük Yaşantınıza Etkileri.*
<http://www.ab.gov.tr/files/pub/20_soruda_ab.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017).
- Avrupa İçin Türklere Evet (2017). *13 Mayıs 2005 Tarihli Radikal Gazetesi.* (Derleyen: Kalipso Nikolaydis ve Gilles Bertrand), <<http://www.radikal.com.tr/yorum/avrupa-icin-turklere-evet-669653/>>, (Erişim Tarihi: 24.05.2017).
- Ayan, Ergin (2010). *Küreselleşme-Ulus Devlet Karşıtlığının Gerçeklikleri.* *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 14, s. 75-87.
- Aydın, Mehmet S. (2002). Küreselleşme: Genel Bir Bakış. *Küreselleşme, İslâm Dünyası ve Türkiye*, Milletler Arası Tartışmalı İlim Toplantı, 09-11 Kasım 2001, Ensar Neşriyat: 72, İstanbul: İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, Milletler Arası Tartışmalı İlim Toplantılar Dizisi: 8, s. 21-28.
- Balkır, Canan (2006). Dış Ekonomik İlişkiler. *Avrupa Birliği'nde Değişen Dinamikler*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Ortak Çalıştay Raporu Kasım 2006, Özel Yayın 10/06/002, (Yayına Hazırlayanlar: İpek Aydın, Cihan Dizdaroğlu), s. 28-44.
- Başaga, Adnan (2017). *Komşu Ülkelerle Ticaretimiz.* <<http://www.mfa.gov.tr/komsu-ulkelerle-ticaretimiz.tr.mfa>>, (Erişim Tarihi: 23.05.2017).
- Bulut, Nihat (2003). Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S. 2, s. 173-197.
- Calhoun, Craig (2017). Populism, Nationalism and Brexit. *BREXIT Sociological Responses*, (Editor: William Outhwaite), London and New York: Anthem Press, pp. 57-76.
- Cox, Robert W. (1987). *Production, Power, And World Order.* New York: Columbia University Press.
- Dağı, İhsan Duran (2017). *Avrupa Birliği ve Türkiye: Nedenler ve Sonuçlar Üzerine.*
<<http://www.policy.hu/dagi/leftmenu/files/AvrupaB%20ve%20Tr.pdf>>, (Erişim Tarihi: 24.05.2017).
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2000). *Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu.* Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, ISBN 975.19.2574-6, DPT: 2544, ÖİK: 560, Ankara.
<<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20ihtisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/114/oik560.pdf>>, (Erişim Tarihi: 17.05.2017).
- Doğan, Erhan (2013). Avrupa Birliği'nin Adalet ve İçişleri Politikası. *Avrupa Birliği Hakkında Merak Ettikleriniz Avrupa Birliği'ne Giriş*, (Yayına Hazırlayan Ayhan Kaya), 1. Baskı, İstanbul: Hiperlink Yayınları, s. 221-234.
- Ener, Meliha ve Esra Demircan (2006). Küreselleşme Sürecinde Yeni Devlet Anlayışı ve Türkiye. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 4, S. 2, s. 197-219.
- Esgin, Ali (2001). Ulus-Devlet Ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 25, S. 2, s. 185-192.
- European Union (2017). *White Paper On The Future Of Europe.* Reflections and scenarios for the EU27 by 2025, European Commission COM(2017)2025 of 1 March 2017, Brussels, pp. 1-31.
<https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/whitepaper_en.pdf>,
<https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf>
(Erişim Tarihi: 24.05.2017).
- Glassman, Jim (1999). "State Power Beyond The 'Territorial Trap': The Internationalization Of The State", *Political Geography*, V. 18, I. 6, pp. 669-696.
- Göney, Süha (2008). Türkiye ve Avrupa Birliği. *Sosyoloji Dergisi*, C. 3, S. 17, s. 81-90.
- Gürdoğan, Nazif (2002). Globalleşmeye Karşı Glokalleşme ve Türkiye'nin Geleceği. *Küreselleşme, İslâm Dünyası ve Türkiye*, Milletler Arası Tartışmalı İlim Toplantı, 09-11 Kasım 2001, Ensar Neşriyat: 72, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, Milletler Arası Tartışmalı İlim Toplantılar Dizisi: 8, İstanbul, s. 51-58.
- Fransa AB Anayasası'nı Reddetti (2017).
<<http://www.cnnturk.com/2005/dunya/05/29/fransa.ab.anayasasini.reddetti/99566.0/index.html>>, (Erişim Tarihi: 20.05.2017).
- Hobsbawm, Eric J. (2008). *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm.* (Çeviren: Osman Akınhay), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- İşıklı, Alpaslan (1995). *Küreselleşme ve Demokratikleşme.* Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Yayın No: 14, Ankara.
- Kar, Muhsin ve Mustafa Acar (2010). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri. *Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye: Ortak Politikaların Oluşumu ve Uyumlaştırılması*, (Editör: Muhsin Kar), Bursa: Ekin Yayınevi, s. 51-94.
- Keyman, Fuat (2013). Küreselleşme, Avrupa Birliği, Türkiye. *Avrupa Birliği Hakkında Merak Ettikleriniz Avrupa Birliği'ne Giriş*, (Yayına Hazırlayan Ayhan Kaya), 1. Baskı, İstanbul: Hiperlink Yayınları, s. 304-315.
- Konak, Nahide (2011). Ekonomik Küreselleşme ve Ulus-Devlet: Kuramal Yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 28, S. 1, s. 149-164.
- Löfgren, Hans & Prakash Sarangi (2009). Introduction Dynamics and Dilemmas of Globalisation. *The Politics and Culture of Globalization: India and Australia*, (Editors: Hans Löfgren & Prakash Sarangi), New Delhi: Social Science Press, pp. 1-18.
- Manisalı, Erol (2003). *İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri.* 5. Basım, İstanbul: Otopsi Yayınları.
- McCormick, John (2014). *Understanding The European Union A Concise Introduction*, 6th Edition, New York: Palgrave Macmillan.
- Nas, Çiğdem (2013). AB'nin Durumu: Nasıl Bir Geleceğe Doğru?, *Çerçeve Dergisi (Ekonomi ve Düşünce Dergisi)*. (MÜSİAD Yayını), Y. 21, S. 61, Mayıs, s. 82-87.
- Ortaylı, İlber (2008). *Avrupa ve Biz (Seçme Eserler I).* İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özcan, Mehmet; Fatma Yılmaz Elmas; Mustafa Kutlay ve Ceren Mutuş (2009). *Bundan Sonrası? Senaryo Analizleriyle Türkiye-AB İlişkileri.* Yayın No: 28, Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları.
- Özdemir, Süleyman (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti.* Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2007-57, İstanbul: Entegre Matbaacılık.
- Özer, M. Akif (2009). Avrupa Birliğine Tam Üyeliğin Eşiğinde Türkiye. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C. 16, S. 1, s. 89-105.
- Özer, M. Akif (2008). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Stratejisi ve Üyelik Değerlendirmeleri. *Çimento İşveren Dergisi*, C. 22, S. 3, s. 18-31.

- Perraton, Jonathan (2003). The Scope and Implications of Globalization. *The Handbook of Globalisation*, (Editor: Jonathan Michie), Edward Elgar (EE) Publisher, Northampton, Massachusetts, pp. 37-60.
- Ravago, Justin Nico L. (2017). BREXIT: A Setback to Global Disaster Risk Reduction (DRR). *The Bedan Review* (The Official Publication of the San Beda Alabang School of Law), V. 5, March, s. 179-195.
- Riley, Alan & Francis Ghilès (2016). *BREXIT: Causes and Consequences*. Notes Internacionals CIDOB Barcelona Centre for International Affairs 159.
<https://www.cidob.org/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionals/n1_159/brexit_causes_and_consequences>, (Accessed: 22.05.2017).
- Rodrik, Dan, (2011). *Akıllı Küreselleşme*. (Çeviren: Burcu Aksu), Ankara: Efil Yayınevi.
- Sandıklı, Atilla (2015). *Türkiye'nin Jeopolitiği Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm*. İstanbul: BİLGESAM (Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi) Yayınları.
- Sertel, Yıldız (2006). *Şu Değişen Dünya Türkiye-Avrasya*. Birinci Basım, Bir Millet Uyanıyor Dizisi: 9, Yöneten: Atilla İlhan, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şen, Faruk (2013). Avrupa'da Derinleşen Ekonomik ve Sosyal Kriz. *Çerçeve Dergisi (Ekonomi ve Düşünce Dergisi)*, (MÜSİAD Yayını), Y. 21, S. 61, Mayıs, s. 30-37.
- Talas, Mustafa (2008). Küreselleşme: Kavramsal Olarak Küreselleşme. *Farklı Yönleriyle Küreselleşme*, (Editörler: Mustafa Talas ve Safa Salih Bildirici), İstanbul: Doğu Kütüphanesi, s. 9-18.
- Talas, Mustafa, Yaşar Kaya ve Safa Salih Bildirici (2008). Yeni Dünya Düzeni ve Güç Kaynakları. *Farklı Yönleriyle Küreselleşme*, (Editörler: Mustafa Talas ve Safa Salih Bildirici), İstanbul: Doğu Kütüphanesi, s. 21-37.
- Taslaman, Caner (2011). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de İslam*. İstanbul: İstanbul Yayınevi,
- Tell Cremades, Miguel & Petr Novak (2017). *Brexit and the European Union: General Institutional and Legal Considerations*. Constitutional Affairs, Directorate General For Internal Policies of the Union, European Union, 2017.
<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/571404/IPOL_STU\(2017\)571404_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/571404/IPOL_STU(2017)571404_EN.pdf)>, (Erişim Tarihi: 22.05.2017).
- Tilford, Simon (2015-2016). Britain, Immigration and Brexit. *CER Bulletin*, December 2015/January 2016, Issue: 105, pp. 3-3.
- Tiplady, Richard (2003). "Introduction", *One World Or Many?: The Impact of Globalisation on Mission*, (Editor: Richard Tiplady), Pasadena, California: William Carey Library, pp. 1-9.
- Ülger, İrfan Kaya (2014). Avrupa Birliği'nde Fetret Devri ve Gelecek Senaryoları. *Bilge Strateji Dergisi*, C.: 6, S.: 11, s. 107-131.
- Üngör, Uğur Ümit (2016). *Modern Türkiye'nin İnşası: Doğu Anadolu'da Ulus, Devlet ve Şiddet (1913-1950)*. (Çeviren: Ali İhsan Dalgıç), 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yazgıç, Suavi Kemal (2005). *Avrupa Birliği*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Yüksel, Mehmet (2000). Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyon Sürecinde Ulusal Hukuk. *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4, s. 77-90.